

HANDLEIDING VOOR KUNSTENAARS BIJ DE AANGIFTE INKOMSTEN- BELASTING 2009

[WWW.KUNSTENAARSENCO.NL](http://www.kunstenaarsenco.nl)

Deze handleiding is een aanvulling speciaal voor kunstenaars,
op de toelichting van de Belastingdienst.

De handleiding bestaat uit drie onderdelen.

1. Hoe moet je aangifte doen en welke papieren heb je nodig?
2. De P aangifte, voor kunstenaars in loondienst, freelancers en artiesten die verloond zijn.
3. De W aangifte, voor ondernemers.

OVER JE AANGIFTE INKOMSTENBELASTING

Welke aangifte moet ik doen? Welke papieren heb ik allemaal nodig? En wat komt er ná de aangifte? In dit onderdeel krijg je antwoord op deze vragen.

Welke aangifte moet jij doen?

Ondernemers doen W-aangifte. Freelancers, artiesten die zich laten verlonen en mensen in loondienst doen meestal P-aangifte.

Soorten aangifte

Er zijn verschillende soorten aangiften. E, P, T, W en nog veel meer. Kunstenaars die in loondienst zijn, freelancen, of artiesten die zich laten verlonen, ontvangen meestal een P-aangifte. Kunstenaars die zelfstandig ondernemer zijn ontvangen een W-aangifte. Deze handleiding gaat daarom over de P-aangifte (vanaf pagina 5) en de W-aangifte (vanaf pagina 9).

Geen biljet ontvangen?

Ben je freelancer en heb je geen P-aangifte ontvangen? Dan is het verstandig om wel een P-aangifte op te vragen bij de Belastingdienst.

Extra controle

Elk jaar kiest de Belastingdienst een onderwerp waarop ze extra controleren. Voor 2009 is dat de aftrek van levensonderhoud voor kinderen onder de 30 jaar.

Wijzigingen ten opzichte van aangifte 2008

Veel investeringen mogen voor 50% worden afgeschreven in plaats van 20%. Zie voor details hoofdstuk 'Aftrekbare kosten', op pagina 17. Een aantal heffingskortingen is verlaagd. De inkomensafhankelijke combinatiekorting wordt verhoogd.

Uitstel vragen

Geen tijd, of nog niet alle gegevens binnen om aangifte te doen vóór 1 april? Vraag dan uitstel. Schrijf een kort briefje naar de Belastingdienst. Vermeld altijd je Burgerservicenummer. Je krijgt dan uitstel tot 1 juli.

Wat is het verschil tussen een ondernemer en een freelancer?

Ondernemers hebben extra aftrekposten, zoals startersaftrek en investeringsaftrek. Daarom gelden er strenge regels om 'ondernemer' te mogen zijn. Er staan ook plichten tegenover. Ondernemers moeten bijvoorbeeld een balans, en een verlies- en winstrekening meesturen met de aangifte.

Het voordeel voor de ondernemer

Als de Belastingdienst jou erkent als 'zelfstandig ondernemer' heb je een gebruikersnaam en wachtwoord gekregen waarmee je de W-aangifte elektronisch moet invullen. Het is belangrijk dat je zelf ook in de gaten houdt of je volgens de regels ook echt ondernemer bent. Ondernemers hebben namelijk extra aftrekposten. Daarom gelden er strenge regels om 'ondernemer' te mogen zijn.

Wanneer ben je ondernemer?

De Belastingdienst stelt de volgende eisen aan een 'ondernemer':

- Je doet werk in opdracht, maar mag zelf bepalen wanneer, door wie en hoe je de opdracht uitvoert.
- Het gaat niet om incidentele inkomsten, er is sprake van duurzaamheid.
- Er moet winst te verwachten zijn. Ook moet er dus sprake zijn van een bron van inkomsten. Wel kan af en toe verlies worden gemaakt zonder dat je direct je ondernemersfaciliteiten kwijt raakt.

- Je moet minimaal drie opdrachtgevers per jaar hebben. Let erop dat je niet meer dan 70% van je inkomen bij één opdrachtgever behaalt. Dan is de afhankelijkheid te groot.
- Je moet minimaal 1225 uur besteden aan de onderneming. Ook als je halverwege het jaar bent begonnen. Daarnaast moet je aan kunnen tonen dat je minimaal 50% van je tijd aan je onderneming besteedt (dit geldt niet voor starters!). In de praktijk is het lastig als je drie dagen per week in loondienstverband werkt als zelfstandige aangemerkt te worden, tenzij je echt kunt bewijzen dat je het hele jaar zes dagen per week hebt gewerkt. Bedenk wel: ook promotie van je werk, netwerkbijeenkomsten en acquisitie valt onder werken voor je onderneming. Houd deze uren goed bij. De Belastingdienst kan er om vragen!
- Als je van de Belastingdienst een Verklaring Arbeidsrelatie (VAR) hebt voor WUO (Winst uit Onderneming), ben je ondernemer. Als je een VAR hebt voor RUOW (Resultaat Uit Overige Werkzaamheden) ben je meestal freelancer.

Welke papieren en gegevens heb je nodig?

Begin goed voorbereid aan je aangifte. Zoek eerst alle benodigde papieren en gegevens bij elkaar.

Altijd nodig voor je P- en W-aangifte

- Jaaropgaven van je werkgever, je uitkerende instantie (bijvoorbeeld de WWIK), het uitzendbureau of het verloningsbedrijf.
- Eindafschriften of jaaroverzichten van je bank- of girorekening, spaarrekening en beleggingsrekening.
- Je Burgerservicenummer (was je sofinummer).
- Je DigiD (elektronische handtekening – heb je alleen nodig voor P-aangifte).
- Overzicht van leningen, schulden of betaalde rente op je girorekening.
- Overzicht van je hypotheek.
- Betaalde alimentatie.
- Giften.
- Kilometerregistratie van je auto, cataloguswaarde van je auto (bij lease-auto).
- Kosten openbaar vervoer (treinkaartjes, strippenkaarten).
- Rekeningen van ziektekosten die je niet vergoed hebt gekregen.
- Het aangiftetiljet (met de toelichting) of het aangifteprogramma.

Extra nodig voor je W-aangifte

- Je gebruikersnaam en wachtwoord voor je elektronische W-aangifte. Ben je die kwijt? Dan kun je via de website van de Belastingdienst een nieuwe aanvragen.
- Je winst- en verliesrekening van 2009 (zie ook pagina 9).
- De balans van je onderneming van 2009 (zie ook pagina 11).
- De aangiftes voor de omzetbelasting (BTW) van 2009.

Na je aangifte

Je ontvangt na je aangifte een definitieve of een voorlopige aanslag. Soms ontvang je een navorderingsaanslag.

Te betalen bedrag

Als je je aangifte hebt opgestuurd naar de Belastingdienst, ontvang je een voorlopige of definitieve aanslag. Bij de definitieve aanslag is een eerder betaalde voorlopige aanslag die in januari/februari 2009 door de Belastingdienst was opgelegd, verrekend. Het kan heel goed dat je in januari/februari 2010 een voorlopige aanslag hebt ontvangen voor belastingjaar 2010.

Als je minder hebt verdiend of meer kosten hebt gemaakt dan in de voorlopige aanslag van begin 2009 stond, krijg je bijvoorbeeld geld terug.

Dat heet een negatieve aanslag.

Als je meer hebt verdiend dan in de voorlopige aanslag van begin 2009 stond, krijg je vaak eerst een voorlopige aanslag. Daarna komt dan de definitieve.

Nog een aanslag

Soms krijg je na de aanslag nog een zogenaamde 'navorderingsaanslag'.

Bijvoorbeeld als ze ontdekken dat er iets verkeerd is ingevuld.

2

ALS JE P-AANGIFTE DOET

In dit onderdeel behandelen we de P-aangifte. Deze is bedoeld voor kunstenaars in loondienst, en voor freelancers en artiesten die verloon worden. Bijna iedereen doet tegenwoordig aangifte via de computer. Daarom volgt de handleiding de vragen van het aangifteprogramma. We behandelen niet alle vragen. Kijk als je een vraag niet kunt beantwoorden eerst in de toelichting van de Belastingdienst. In deze handleiding vind je namelijk uitsluitend aanvullende informatie specifiek voor kunstenaars, op de toelichting van de Belastingdienst. Houd alle benodigde spullen bij de hand.

PERSOONLIJKE GEGEVENS

Persoonlijke gegevens

De aangifte begint met de vraag naar je persoonlijke gegevens. Woon je samen of ben je niet het hele jaar getrouwd? Dan kan het voor kunstenaars gunstig zijn om als fiscale partner te worden behandeld door de Belastingdienst. Soms is het ongunstig. Let dus goed op!

Wel of geen fiscale partner?

Als je getrouwd bent, of een geregistreerd partnerschap hebt, dan ben je altijd fiscale partners van elkaar. Als je samenwoont of in 2009 bent getrouwd of gescheiden, dan moet je even goed bekijken of het fiscale partnerschap gunstig uitpakt. Samenwonenden kunnen elk jaar opnieuw bekijken wat de handigste situatie is.

Wat is het voordeel?

Het fiscaal partnerschap kan bijvoorbeeld gunstig uitpakken als de ene partner een hoog inkomen heeft en de ander een laag inkomen. De partner met het hoge inkomen kan namelijk de gezamenlijke aftrekposten aftrekken van zijn of haar belastbaar inkomen. Daardoor betalen jullie minder belasting.

Eén partner met spaargeld?

Ook dan kan 'fiscaal partnerschap' gunstig zijn. De rentevrijstelling van beide partners wordt dan bij elkaar opgeteld en volledig benut.

Hoge ziektekosten of alimentatie?

'Fiscaal partnerschap' kan nadelig zijn, als je hoge ziektekosten hebt gehad. De inkomens van beide partners tellen dan namelijk mee voor het berekenen van de belastingvrije drempel. En die ligt voor fiscale partners hoger dan voor jou alleen.

BOX 1: WERK EN WONING

Loon, foaien of een uitkering Ziektewet

Dit moet je aanklikken en invullen als je fulltime of parttime in loondienst bent geweest. Maar ook als je een uitkering Ziektewet ontving. De inkomsten die je daarnaast ontvangen hebt als artiest of als freelancer, vul je in op het scherm 'Box 1: andere inkomsten'.

Gebruik je jaaropgave(s)

Gebruik de jaaropgave(s) 2009 van je werkgever(s). Deze heb je begin 2010 ontvangen.

Werken via een uitzendbureau

Werkte je via een uitzendbureau? Dan ontvang je je jaaropgave niet altijd automatisch. Vraag er dan om.

Freelance-inkomsten

Inkomsten die je hebt ontvangen als artiest, freelancer, door commissiewerk, uit auteursrecht enzovoorts, vul je in op het scherm 'Box 1: andere inkomsten'.

Pensioen, AOW (enz.), bijstand of een andere uitkering

Vul hier je WWIK-uitkering in. Heb je in 2009 een deel van je WWIK-uitkering van 2008 terugbetaald? Geef dit hier dan ook op.

Gebruik je jaaropgave WWIK

Als je in 2009 een WWIK-uitkering had, heb je als het goed is een jaaropgave ontvangen van de Sociale Dienst. Gebruik deze hier.

Te veel ontvangen

Als je in 2009 te veel WWIK hebt ontvangen, krijg je daar van de Sociale Dienst bericht van. Je moet het geld dan in 2010 terugbetalen. Dit terug te betalen bedrag moet je op je aangifte over 2010 opgeven.

In 2009 WWIK terugbetaald?

Als je in 2008 teveel WWIK hebt ontvangen, heb je dat in 2009 geheel of gedeeltelijk terugbetaald. Het terugbetaalde bedrag vul je in bij deze vraag met een minteken ervoor met de omschrijving 'Terugbetaalde WWIK'. Dit bedrag wordt dan van je inkomsten afgetrokken. Vergeet dit niet, want anders betaal je te veel belasting. Dit geldt ook voor terugbetaalde WW of WIA uitkering.

Overige vragen bij

Box I: werk en woning

Lees de toelichting van de Belastingdienst. Er zijn namelijk geen bijzonderheden voor kunstenaars.

BOX I: ANDERE INKOMSTEN

Inkomsten uit overige werkzaamheden

Alle inkomsten die je niet in loondienst hebt ontvangen, en ook niet als ondernemer, vul je hier in. Bijvoorbeeld het loon dat je via de artiestenregeling, inkomsten uit auteursrecht en of lesgeven, ontving.

Je kunt de gemaakte kosten hier ook invullen. Die trek je van je inkomsten af, dan betaal je minder belasting.

Als je in de artiestenregeling gebruik hebt gemaakt van de kleine vergoedingsregeling, krijg je niet altijd een jaaropgave. Vraag daar om. Als sommige gages van een optreden boven de 163 euro uitkomen, en andere binnen de kvr vallen, betaal je over de rest wel belasting. Voor je jaaropgave is niet altijd duidelijk hoeveel belasting je betaald hebt en hoeveel je nog moet opgeven aan gage uit de kvr.

Inkomsten als freelancer

Dit zijn alle inkomsten die niet onder winst uit onderneming of inkomsten uit dienstbetrekking vallen. Bijvoorbeeld:

- Inkomsten door verkoop of verhuur van kunstwerken.
- Inkomsten uit optredens die verloond zijn via de artiestenregeling.
- Inkomsten uit componeren en arrangeren.
- Inkomsten uit stipendia en beurzen.
- Inkomsten uit auteursrecht of royalty's.
- Inkomsten uit lesgeven.
- Vergoedingen die je hebt ontvangen als je gebruik maakt van de kleine-vergoedingsregeling of een kostenbeschikking.
- Inkomsten uit commissiewerk.

Ben je verloond?

Vul dan de inkomsten in en de ingehouden loonheffing. Dit kan alleen maar als op de jaaropgave staat: 'code premie volksverzekeringen 220'. Check dat. Is de code 0, dan moet je de inkomsten opgeven bij 'Box I: werk en woning' en mag je geen kosten aftrekken.

Factuurdatum of betaaldatum?

Stel, je hebt een factuur gestuurd. Geldt dan de factuurdatum, of de betaaldatum als datum waarop je je inkomsten hebt gekregen? Als de factuurdatum geldt, dan hanteer je het zogenoemde 'omzetstelsel'. En als je de betaaldatum gebruikt, hanteer je het 'kasstelsel'. Het is prettiger om de betaaldatum te gebruiken. Immers: je betaalt dan pas vanaf de betaaldatum belasting. Kunstenaars die freelance werken, mogen meestal de betaaldatum gebruiken. Bel bij twijfel met de Belastingdienst.

Welk systeem je hanteert hangt af van je klanten. Komt je gage of honorarium voor 80% of meer van particulieren, dan kan je het kasstelsel toepassen. Het is prettig om als freelancer de betaaldatum te gebruiken. Immers: je betaalt dan pas vanaf de betaaldatum belasting. Bel bij twijfel met de Belastingdienst.

Kosten zijn aftrekbaar

Heb je kosten gemaakt als freelancer? Dan kun je die hier aftrekken. Op pagina 17-19 staat een opsomming van de kosten die speciaal bij kunstenaars vaak voorkomen.

Heb je een vergoeding ontvangen voor deze onkosten? Geef die dan op bij 'opbrengsten uit overige werkzaamheden'. Let op! Heb je een jaaropgaaf gekregen? Dan staat de vergoeding al vermeld bij het bruto loon. Je hoeft hem dan natuurlijk niet nog een keer op te geven.

Gemengde kosten: in loondienst en freelancen

Heb je in loondienst én als freelancer gewerkt? Dan mag je de kosten voor je freelance-klussen volledig aftrekken. Maar als je kosten hebt gemaakt die ook voor je werk in loondienst (kunnen) zijn, dan mag je die maar gedeeltelijk aftrekken. Bijvoorbeeld kosten voor castingfoto's, een cursus of vakliteratuur. Dit zijn de 'gemengde kosten'.

De berekening gaat zo: Bepaal eerst hoeveel je hebt verdiend als freelancer (hierbij hoort ook: wat verloon is via de artiestenregeling). Welk percentage is dat van je totale inkomsten? Is dat bijvoorbeeld 43%, dan mag je 43% van je gemengde kosten aftrekken van je inkomsten.

Tip: heb je veel freelance inkomsten?

Vraag je dan af of je niet beter 'ondernemer' kunt worden voor de Belastingdienst. Je kunt dan van extra aftrekposten gebruik maken. Zie pagina 2 voor de definitie van ondernemer.

Aanvullende toelichting

De Belastingdienst heeft zelf een aanvullende toelichting 'Bijverdiensten of inkomsten als freelancer, alfa-hulp, artiest of beroepssporter' gemaakt voor bijzondere situaties. Vraag deze toelichting aan bij de Belastingdienst.

Overige vragen bij

Box 1: andere inkomsten

Lees de toelichting van de Belastingdienst. Er zijn namelijk geen bijzonderheden voor kunstenaars.

Vragen bij:

- Box 1: premies lijfrenten e.d.
- Box 2: aanmerkelijk belang
- Box 3: sparen en beleggen

Lees de toelichting van de Belastingdienst. Er zijn namelijk geen bijzonderheden voor kunstenaars.

AFTREKPOSTEN

Studiekosten of andere scholings-uitgaven

Volg je een nieuwe studie? Dan vul je hier je studiekosten in.

Studiekosten zijn aftrekbaar

Studiekosten zijn aftrekbaar, tot maximaal € 15.000, met een drempel van € 500. Maar alleen voor een studie die je verder helpt op de arbeidsmarkt. Sommige studiekosten zijn aftrekbaar als zakelijke kosten (zie pagina 17-19). Lees verder de toelichting van de Belastingdienst.

Overige vragen bij Aftrekposten

Lees de toelichting van de Belastingdienst. Er zijn namelijk geen bijzonderheden voor kunstenaars.

VRIJSTELLINGEN EN VERMINDERINGEN

Aftrek ter voor- koming van dubbele belasting

Als je in het buitenland hebt gewerkt, bestaat het risico dat je dubbel belasting betaalt.

Dubbele belasting

Heb je in 2009 in het buitenland gewerkt? Dan loop je het risico dat je dubbel belasting betaalt. Lees de toelichting van de Belastingdienst. Werkte je in België, dan heb je misschien ook recht op de algemene compensatieregeling. Zie de volgende vraag.

Compensatie- regeling i.v.m. inkomsten als artiest in België

Werkte je als artiest in België? Dan heb je misschien recht op de compensatieregeling.

Belasting in België

Vul de bedrijfsvoorheffing in die je in België hebt betaald. Het programma berekent dan vanzelf of je recht hebt op de algemene compensatieregeling en hoeveel dat is. Lees de toelichting van de Belastingdienst.

Overige vragen bij Vrijstellingen en verminderingen

Lees de toelichting van de Belastingdienst. Er zijn namelijk geen bijzonderheden voor kunstenaars.

Vragen bij:

- Bijzondere situaties
- Heffingskortingen
- Verdelen

Lees de toelichting van de Belastingdienst. Er zijn namelijk geen bijzonderheden voor kunstenaars.

ZORGVERZEKERINGSWET

Inkomensafhanke- lijke bijdrage Zorg- verzekeringwet (ZVW)

Als je freelancer bent én in loondienst werkt, zit er een maximum aan de premie voor de zorgverzekering.

Maximum aan premie

Kunstenaars werken vaak in meer dan één loondienstverband én daarnaast als freelancer. In beide gevallen betaal je een inkomensafhankelijke bijdrage voor de Zorgverzekeringwet. Er is een maximumbedrag of percentage waarover je die premie betaalt.

Het percentage is maximaal 4,8% over je inkomsten als freelancer, inkomsten uit het buitenland, alimentatie of overige periodieke inkomsten. Heb je gewerkt als freelancer én in loondienst? Dan heeft je werkgever al premie voor je betaald. Klik aan of je meer of minder loon hebt ontvangen dan € 32.369. Het programma berekent vanzelf of je nog premie moet bijbetalen. Heb je te veel premie betaald, dan krijg je dat terug via je werkgever.

Overige vragen

Lees de toelichting van de Belastingdienst. Er zijn namelijk geen bijzonderheden voor kunstenaars.

3

ALS JE W-AANGIFTE DOET

In dit onderdeel behandelen we de W-aangifte. Deze is bedoeld voor ondernemers, en voor kunstenaars met een Verklaring Arbeidsrelatie Winst uit Onderneming (VAR WUO). Een W aangifte kan alleen elektronisch. Daarom volgt de handleiding de vragen van het aangifteprogramma. We behandelen niet alle vragen. Kijk als je een vraag niet kunt beantwoorden eerst in de toelichting van de Belastingdienst. In deze handleiding vind je namelijk uitsluitend aanvullende informatie specifiek voor kunstenaars, op de toelichting van de Belastingdienst. Houd alle benodigde spullen bij de hand.

Voraf: maak een winst- en verliesrekening

Je moet met de W-aangifte altijd een winst- en verliesrekening meesturen.

Een winst- en verliesrekening bestaat altijd uit inkomsten en uitgaven.

De winst- en verliesrekening

De winst- en verliesrekening (ook wel: resultatenrekening) gaat over het hele kalenderjaar. Aan de winst- en verliesrekening kun je zien, of je winst of verlies hebt gemaakt. Op een winst- en verliesrekening staan inkomsten, uitgaven en afschrijvingen. Als je in de loop van 2009 bent gestart met je onderneming dan laat de winst- en verliesrekening de inkomsten en uitgaven zien van een deel van 2009.

De winst- en verliesrekening kan er als volgt uitzien:

Inkomsten

Omzet belast met 6% btw	8.400,-
Omzet belast met 19% btw	3.000,-
Omzet vrijgesteld van btw	1.000,-
Ontvangen rente	22,-
Kleineondernemersregeling	360,-

Totaal inkomsten 12.782,-

Uitgaven

Huur extern atelier	2.600,-
Publiciteit	550,-
Materialen	1.080,-
Kantoorbenodigdheden	65,-
Telefoon- en internetkosten	365,-
Contributies en abonnementen	150,-
Lunch, diner, oriëntatie	125,-
Afschrijvingskosten	240,-
Bankkosten en betaalde rente	20,-

Totaal uitgaven 5.195,-

Resultaat 7.587,-

NB. Alle bedragen zijn exclusief btw.

Wat valt er onder inkomsten?

Bijvoorbeeld:

- Verkoop van kunstwerken, zowel vrije als in opdracht uitgevoerde werken.
- Verhuur van kunstwerken.
- Optredens uitbetaald via VAR WUO.
- Componeren en arrangeren van muziekstukken.
- (Project)subsidies en flankerend beleid.
- Stipendia.
- Ontvangen onkosten.
- Inkomsten uit lesgeven. Maar als je lesgeeft in loondienst, dan zijn dat inkomsten uit werk en woning.
- Ontvangen schadevergoedingen van bijvoorbeeld een transportverzekering.
- Ontvangen rente.
- Kleine ondernemersregeling (zie hieronder).

Wat valt er onder uitgaven?

Alle aftrekbare kosten die je maakt voor je onderneming. Op pagina 17-19 vind je een overzicht van kosten die vaak door kunstenaars gemaakt worden.

Gemengde kosten: werken als ondernemer en in loondienst

Heb je ook in loondienst gewerkt? Dan heb je vaak 'gemengde kosten'.

Dat zijn kosten die ook voor je werk in loondienst (kunnen) zijn. Bijvoorbeeld kosten voor castingfoto's, een cursus of vakliteratuur. De gemengde kosten mag je maar gedeeltelijk aftrekken.

De berekening gaat zo: bepaal eerst hoeveel je hebt verdiend als ondernemer. Welk percentage is dat van je totale inkomsten? Is dat bijvoorbeeld 43%, dan mag je 43% van je gemengde kosten aftrekken van je inkomsten. Kosten die je uitsluitend voor je onderneming hebt gemaakt, mag je volledig aftrekken.

Factuurdatum of betaaldatum?

Wanneer zijn je inkomsten daadwerkelijk inkomsten van je onderneming?

Geldt de factuurdatum of de datum van betaling? Wanneer je de factuurdatum als moment van inkomsten neemt, dan pas je het zogenaamde factuurstelsel toe. Dit betekent, dat je een factuur uitgeschreven in 2009, meeneemt in de berekening van de winst over 2009, ook al wordt de factuur pas in 2010 betaald. Bij het kasstelsel is de betaaldatum doorslaggevend. Welk systeem je moet toepassen, hangt af van je klanten. Verkoop je nagenoeg uitsluitend (voor 80% of meer) kunstwerken aan particulieren, dan mag je waarschijnlijk het kasstelsel toepassen. Ook freelancers met resultaat uit overige werkzaamheden mogen het factuurstelsel toepassen.

Bij twijfel kun je altijd de belastinginspecteur om uitsluitsel vragen.

Kleineondernemersregeling

Als je weinig omzet hebt, kun je de BTW (gedeeltelijk) zelf houden. Daar betaal je dan wel inkomstenbelasting over. De regeling geldt alleen voor natuurlijke personen, zoals een zzp-er en een vof, niet voor stichtingen.

Weinig omzet? Minder BTW betalen

Kleine ondernemers hoeven vaak minder BTW af te dragen. Of zelfs helemaal niets. Als je voor 2009 minder dan € 1.345 aan BTW zou moeten afdragen aan de Belastingdienst, mag je de BTW zelf houden. Tussen € 1.345 en € 1.883 krijg je korting. Dan mag je een deel zelf houden. Let op! De BTW die je mag houden, geldt als inkomsten. Die moet je dus opnemen bij de inkomsten op de winst- en verliesrekening.

Vooraf: maak een balans

Je moet met de W-aan-gifte altijd een balans meesturen. Een balans bevat 'Activa' aan de ene kant en 'Passiva' aan de andere kant. Activa zijn je bezittingen. Passiva zijn je schulden.

Momentopname

De balans is altijd een momentopname, namelijk van de dag 31 december 2009. Op de balans staan je bezittingen en hoe je dat bezit hebt betaald.

De linkerkant: Activa

Aan de linkerkant staat alles wat je bezit en wat je nog tegoed hebt. Bijvoorbeeld: grond, je woning, geld, geld dat je nog tegoed hebt (debiteuren), je auto, je computer, je materialen, je inventaris, belasting die je nog terug krijgt.

De rechterkant: Passiva

Aan de rechterkant staat eigen vermogen en schulden. Dus je eigen vermogen, een lening van de bank, leveranciers (crediteuren) of belasting die je nog moet betalen.

Voorbeeld van een balans

Activa		Passiva	
Gereedschappen	725	Eigen vermogen	3.901
Computer	600	Te betalen omzetbelasting	1.532
Debiteuren	3.092		
Kas	14		
Bank	1.002		
Totaal Activa	5.433	Totaal Passiva	5.433

Zorg ervoor dat je aan de Activakant gereedschappen, instrumenten en/of computer op boekwaarde opneemt. Dat is de aanschafprijs min de afschrijvingen die je gedaan hebt. Waarden zijn excl btw.

Aan de Passivakant bij de facturen die nog betaald moeten worden (debiteuren), neem je een bedrag inclusief btw op.

Tip: houd privé en zakelijk gescheiden

Neem een zakelijke giro- of bankrekening voor je onderneming. Zo kun je de zaken beter gescheiden houden. Privé-opnamen hoef je dan ook niet apart te noteren; die staan immers op je afschriften.

Sparen voor later

Je mag een deel van je winst reserveren voor je 'oude dag'. Dit heeft voordelen, maar kan ook nadelen hebben.

Winst reserveren

Je mag 12% van de winst reserveren als 'oudedagsreserve' (tot een maximumbedrag van € 11.590), als je aan het urencriterium voldoet. Je reserve mag niet meer zijn dan je eigen vermogen. Voordeel is dat je er nu geen belasting over hoeft te betalen. Dit moet later wél, als je dit geld 'opneemt'. Lees over de voor- en nadelen in de toelichting van de Belastingdienst. De oudedagsreserve neem je op bij de Passiva op de balans.

PERSOONLIJKE GEGEVENS

Persoonlijke gegevens

De aangifte begint met de vraag naar je persoonlijke gegevens. Woon je samen of ben je niet het hele jaar getrouwd? Dan kan het voor kunstenaars gunstig zijn om als fiscale partner te worden behandeld door de Belastingdienst. Soms is het ongunstig. Let dus goed op!

Wel of geen fiscale partner?

Als je getrouwd bent, of een geregistreerd partnerschap hebt, dan ben je altijd fiscale partners van elkaar. Als je samenwoont of in 2009 bent getrouwd of gescheiden, dan kun je kiezen. Soms is het gunstig om fiscale partners te zijn, soms juist niet.

Wat is het voordeel?

Het fiscaal partnerschap kan bijvoorbeeld gunstig uitpakken als de ene partner een hoog inkomen heeft en de ander een laag inkomen. De partner met het hoge inkomen kan namelijk de gezamenlijke aftrekposten aftrekken van zijn of haar belastbaar inkomen. Daardoor betalen jullie minder belasting.

Eén partner met spaargeld?

Ook dan kan 'fiscaal partnerschap' gunstig zijn. De rentevrijstelling van beide partners wordt dan bij elkaar opgeteld en volledig benut.

Hoge ziektekosten of alimentatie?

'Fiscaal partnerschap' kan nadelig zijn, als je hoge ziektekosten hebt gehad. De inkomens van beide partners tellen dan namelijk mee voor het berekenen van de belastingvrije drempel. En die ligt voor fiscale partners hoger dan voor jou alleen.

Vraag het een belastingconsulent

In de W-aangifte kun je alleen je eigen inkomsten aangeven, en niet de inkomsten van je partner. Jammer, want zo kun je moeilijk zelf bepalen wat voor jullie het gunstigste is. Het kan voordelig zijn om je aangifte te laten uitvoeren door een belastingconsulent. Die heeft software die automatisch de gunstigste verdeling berekent. De kosten voor de belastingconsulent heb je er dan al gauw uit.

ONDERNEMINGEN

Onderneming 'Jouw Bedrijf'

Wat voor onderneming heb je, en wat voor administratie? De meeste kunstenaars doen het zo eenvoudig mogelijk.

Soort onderneming

Vul hier in wat voor onderneming je hebt. Dat zal meestal een eenmanszaak zijn.

De overige vragen op dit scherm

Dit zijn vragen over je boekhouding. De meeste kun je waarschijnlijk met 'nee' beantwoorden.

Ondernemingsgegevens

Ook hier zal het antwoord meestal 'nee' zijn.

Winst- en verliesrekening

Gebruik je winst- en verliesrekening

Je omzet vermeld je bij 'netto omzet'. De meeste andere inkomsten horen bij 'overige opbrengsten'. Bijvoorbeeld: ontvangen rente en niet-afgedragen BTW (kleineondernemersregeling).

Aftrekbare kosten

De meeste kosten voor kunstenaars vallen onder 'Overige bedrijfskosten'.

Investeringsaftrek

Investeer je in je bedrijf? Dan kun je die investeringen soms gedeeltelijk aftrekken.

Kleinschalige investeringen

Speciaal voor kleine ondernemers bestaat de kleinschaligheidsinvesteringsaftrek. Die geldt als je in 2009 voor meer dan € 2.200 investeert in bijvoorbeeld bedrijfsgoederen die langer dan een jaar meegaan. Per keer moet je aankoop minimaal € 450 zijn. Een auto van de zaak wordt niet als investering gezien, tenzij de bedrijfsactiviteit bestaat uit het vervoeren van personen of goederen. Bij een investering tussen de € 2.200 en € 37.000 is de aftrek 25%. Je kan de kleinschaligheidsinvesteringsaftrek van je winst aftrekken als je de bedrijfsgoederen in het investeringsjaar in gebruik hebt genomen. De investeringsaftrek dient gespecificeerd te worden, hoogstwaarschijnlijk zal het alleen om de kleinschaligheidsinvesteringsaftrek gaan. In wat voor product heb je geïnvesteerd, wanneer is het product aangeschaft, wanneer is het product in gebruik genomen en hoe hoog is de investering? De kleinschaligheidsinvesteringsaftrek heeft geen invloed op de afschrijving. Lees verder de toelichting van de Belastingdienst.

Overige vragen bij Ondernemingen

Lees de toelichting van de Belastingdienst. Er zijn namelijk geen bijzonderheden voor kunstenaars.

BOX I: WINST UIT ONDERNEMING

Ondernemersaftrek

Als ondernemer heb je vaak recht op extra aftrek. Klik het vakje voor ondernemersaftrek aan!

Heb je recht op aftrek?

Klik het vakje 'ondernemersaftrek' aan. Beantwoord de vragen die daarna verschijnen. Het programma bepaalt automatisch of je recht hebt op zelfstandigenaftrek, startersaftrek, en andere aftrekken. Dit kan flink oplopen. De zelfstandigenaftrek ligt tussen € 4.488 en € 9.251. De startersaftrek is € 2.070.

Overige vragen bij Box I: winst uit onderneming

Lees de toelichting van de Belastingdienst. Er zijn namelijk geen bijzonderheden voor kunstenaars.

BOX I: WERK EN WONING

Loon, foioen of een uitkering Ziektewet

Dit moet je invullen als je in 2009 naast je onderneming ook gedeeltelijk in loondienst bent geweest. En ook als je een uitkering Ziektewet ontving.

Gebruik je jaaropgave(s)

Gebruik de jaaropgave(s) 2009 van je werkgever(s). Deze heb je begin 2010 ontvangen.

Werken via een uitzendbureau

Werkte je via een uitzendbureau? Dan ontvang je je jaaropgave niet altijd automatisch. Vraag er dan om.

Pensioen, AOW (enz.), bijstand of een andere uitkering

Vul hier je WWIK-uitkering in. Heb je in 2009 een deel van je WWIK-uitkering van 2008 terugbetaald? Geef dit hier dan ook op.

Gebruik je jaaropgave WWIK

Als je in 2009 een WWIK-uitkering had, heb je als het goed is een jaaropgave ontvangen van de Sociale Dienst. Gebruik deze bij deze vraag.

Te veel ontvangen

Als je in 2009 te veel WWIK hebt ontvangen, krijg je daar van de Sociale Dienst bericht van. Je moet het geld dan in 2010 terugbetalen. Dit terug te betalen bedrag moet je op je aangifte over 2010 opgeven.

In 2009 WWIK terugbetaald?

Als je in 2008 teveel WWIK hebt ontvangen, heb je dat in 2009 geheel of gedeeltelijk terugbetaald. Het terugbetaalde bedrag vul je in bij deze vraag, met een minteken ervoor met de omschrijving 'Terugbetaalde WWIK'. Dit bedrag wordt dan van je inkomsten afgetrokken. Vergeet dit niet, want anders betaal je te veel belasting. Dit geldt ook voor terugbetaalde WW of WIA uitkering.

Overige vragen bij

Box I: werk en

woning

Lees de toelichting van de Belastingdienst. Er zijn namelijk geen bijzonderheden voor kunstenaars.

BOX I: ANDERE INKOMSTEN

Inkomsten uit overige werkzaamheden

Alle inkomsten die je niet in loondienst hebt ontvangen, en ook niet als ondernemer, vul je hier in.

Je kunt de gemaakte kosten hier ook invullen. Die trek je van je inkomsten af, dan betaal je minder belasting.

Inkomsten als freelancer

Dit zijn alle inkomsten die niet onder winst uit onderneming of inkomsten uit dienstbetrekking vallen. Bijvoorbeeld:

- Inkomsten uit commissiewerk.
- Inkomsten uit optredens die verloond zijn via de artiestenregeling.
- Vergoedingen die je hebt ontvangen als je gebruik maakt van de kleine-vergoedingsregeling of een kostenbeschikking.

Ben je verloond?

Vul dan de inkomsten in en de ingehouden loonheffing. Dit kan alleen maar als op de jaaropgave staat: 'code premie volksverzekeringen 220'. Check dat. Is de code 0, dan moet je de inkomsten opgeven bij 'Box I: werk en woning' en mag je geen kosten aftrekken.

Kosten zijn aftrekbaar

Heb je kosten gemaakt als freelancer? Dan kun je die hier aftrekken.

Op pagina 17-19 staat een opsomming van de kosten die speciaal bij kunstenaars vaak voorkomen.

Heb je een vergoeding ontvangen voor deze onkosten? Geef die dan op bij 'opbrengsten uit overige werkzaamheden'.

Alleen kosten als freelancer

Let op! Het gaat hier alleen om de kosten die je als freelancer hebt gemaakt. Kosten die je in loondienst hebt gemaakt, mag je hier niet opgeven.

Ook verloonde inkomsten?

De Belastingdienst heeft zelf een aanvullende toelichting 'Bijverdiensten of inkomen als freelancer, alfahulp, artiest of beroepssporter' gemaakt voor bijzondere situaties. Deze toelichting is interessant voor ondernemers die óók verloonde inkomsten hadden. Vraag deze toelichting aan bij de Belastingdienst.

Overige vragen bij Box 1: andere inkomsten

Lees de toelichting van de Belastingdienst. Er zijn namelijk geen bijzonderheden voor kunstenaars.

Vragen bij:

- **Box 1: premies lijfrenten e.d.**
- **Box 2: aanmerkelijk belang**
- **Box 3: sparen en beleggen**

Lees de toelichting van de Belastingdienst. Er zijn namelijk geen bijzonderheden voor kunstenaars.

AFTREKPOSTEN

Studiekosten of andere scholingsuitgaven	Volg je een studie die gericht is op je (toekomstige) beroep of werk? Dan vul je hier je studiekosten in.	Studiekosten zijn aftrekbaar Studiekosten zijn aftrekbaar, tot maximaal € 15.000, met een drempel van € 500. Maar alleen voor een studie die je verder helpt op de arbeidsmarkt, dus niet scholingskosten die al in de onderneming zijn opgenomen. Sommige daarvan zijn aftrekbaar als zakelijke kosten (zie pagina 17-19). Lees verder de toelichting van de Belastingdienst.
---	---	--

Overige vragen bij Aftrekposten

Lees de toelichting van de Belastingdienst. Er zijn namelijk geen bijzonderheden voor kunstenaars.

VRIJSTELLINGEN EN VERMINDERINGEN

Aftrek ter voorkoming van dubbele belasting	Als je in het buitenland hebt gewerkt, bestaat het risico dat je dubbel belasting betaalt.	Dubbele belasting Heb je in 2009 in het buitenland gewerkt? Dan loop je het risico dat je dubbel belasting betaalt. Lees de toelichting van de Belastingdienst. Werkte je in België, dan heb je misschien ook recht op de algemene compensatieregeling. Zie de volgende vraag.
--	--	--

Compensatieregeling i.v.m. inkomsten als artiest in België	Werkte je als artiest in België? Dan heb je misschien recht op de compensatieregeling.	Belasting in België Vul de bedrijfsvoorheffing in die je in België hebt betaald. Het programma berekent dan vanzelf of je recht hebt op de algemene compensatieregeling en hoeveel dat is. Lees de toelichting van de Belastingdienst.
---	--	--

Overige vragen bij Vrijstellingen en verminderingen

Lees de toelichting van de Belastingdienst. Er zijn namelijk geen bijzonderheden voor kunstenaars.

Vragen bij:

- **Bijzondere situaties**
- **Heffingskortingen**
- **Verdelen**

Lees de toelichting van de Belastingdienst. Er zijn namelijk geen bijzonderheden voor kunstenaars.

Inkomensafhankelijke bijdrage Zorgverzekeringswet (ZVW)

Als je freelancer bent én in loondienst werkt, zit er een maximum aan de premie voor de zorgverzekering.

Maximum aan premie

Kunstenaars werken vaak in meer dan één loondienstverband én daarnaast als freelancer. In beide gevallen betaal je een inkomensafhankelijke bijdrage voor de Zorgverzekeringswet. Er is een maximumbedrag of percentage waarover je die premie betaalt.

Het percentage is maximaal 4,8% over je inkomsten als freelancer, inkomsten uit het buitenland, alimentatie of overige periodieke inkomsten. Over het totale gezamenlijk inkomen is de heffingsgrens € 32.369. Heb je naast je onderneming ook in loondienst gewerkt? Dan heeft je werkgever al premie voor je betaald. Vul de vragen in. Het programma berekent vanzelf of je nog premie moet bijbetalen. Heb je te veel premie betaald, dan krijg je dat terug via je werkgever.

Overige vragen

Lees de toelichting van de Belastingdienst. Er zijn namelijk geen bijzonderheden voor kunstenaars.

Doe je W-aangifte, ben je freelancer of werd je verloond via de artiestenregeling?

Dan zijn de kosten in deze lijst aftrekbaar. Dit geldt niet voor kunstenaars in loondienst. Voor deze groep kunnen wel een aantal voorkomende kosten onbelast door de werkgever vergoed worden. Denk aan vergoedingen voor apparatuur, gereedschap en instrumenten, reiskostenvergoeding, cursusvergoeding, kosten persoonlijke verzorging en contributie vakbonden.

Bijzondere afschrijvingsregels in 2009 en 2010

In verband met de economische situatie is het toegestaan om willekeurig af te schrijven op bedrijfsmiddelen die in 2009 zijn aangeschaft. Bedrijfsmiddelen zijn producten die langer dan een jaar meegaan en minimaal € 450 kosten, zoals computers, instrumenten en apparatuur. Dit in tegenstelling tot gebruiksartikelen, zoals snaren, rieten, verf, postzegels en inkt, óf goederen die weliswaar langer meegaan maar minder kosten dan € 450, zoals sommige software en kleding. Het moet gaan om nieuwe bedrijfsmiddelen en de regel geldt niet voor onder andere gebouwen, motoren, personenauto's die niet voor beroepsvervoer bestemd zijn en bedrijfsmiddelen die hoofdzakelijk ter beschikking aan anderen worden gesteld, behalve als dat voor korte duur is. Willekeurig afschrijven betekent dat je in een jaar meer of minder dan gebruikelijk afschrijft. In 2009 mag maximaal 50% van de totaal af te schrijven waarde worden opgevoerd, je mag ook bijvoorbeeld 0% afschrijven.

Werkkleding

Ben je artiest of presentator, dan zijn alle kosten voor werkkleding volledig aftrekbaar. Dus ook de kosten voor reparatie, wassen en stomen. 'Werkkleding' is: de kleding waarin je optreedt. Je moet wel kunnen aantonen dat je die kleding nergens anders voor gebruikt.

Instrumenten

Aftrekbaar zijn:

- Kleine en grote revisies. Kosten van snaren en rieten.
- Kosten van hoezen en foedralen. Zijn ze duurder dan € 450, dan moet je de kosten in minimaal 5 jaar afschrijven, behalve indien de hoezen of foedralen in 2009 zijn aangeschaft. Zie bijzondere afschrijvingsregels 2009 en 2010.
- De verzekeringspremie van de instrumenten.
- Instrumenten die duurder zijn dan € 450. Je mag alleen de jaarlijkse waardedaling als kosten aftrekken. De waardedaling moet blijken uit een taxatie- of verzekeringsrapport. Als je instrument niet in waarde daalt of in waarde gelijk blijft, mag je geen kosten aftrekken. Je mag per jaar maximaal 20% aan aftrekkosten opvoeren, behalve indien het instrument in 2009 is aangeschaft. Zie bijzondere afschrijvingsregels 2009 en 2010.

Beeld- en geluidsapparatuur

Je mag per jaar maximaal 20% aan aftrekkosten opvoeren, je mag beeld en geluidsapparatuur niet sneller dan in vijf jaar afschrijven, behalve indien apparatuur in 2009 is aangeschaft. Zie bijzondere afschrijvingsregels 2009 en 2010.

Verzekering en huur van apparatuur of instrument

Volledig aftrekbaar.

Computers

Afschrijven in maximaal 5 jaar, tenzij de computer in 2009 is aangeschaft. Zie bijzondere afschrijvingsregels 2009 en 2010.

Cd's, video's, enzovoort

Alleen als je kunt aantonen dat je ze nodig hebt voor je werk.

Vakliteratuur

Abonnementen zijn aftrekbaar. Koop je een los exemplaar, vraag dan een duidelijke bon.

Kaartjes voor concerten, ballet, musea, enzovoort

Alleen als ze werkelijk noodzakelijk zijn voor je werk. De belastinginspecteur accepteert dit niet gemakkelijk.

Studiekosten

Gedeeltelijk aftrekbaar Kosten voor lessen om je **kennis op peil** te houden. Bijvoorbeeld: deelname aan concoursen en masterclasses, kosten van congressen, seminars, symposia, excursies, studiereizen e.d. (inclusief de reis- en verblijfkosten). Deze zijn voor 73,5% aftrekbaar.

Niet aftrekbaar als beroepskosten Andere studiekosten. Volg je een studie voor het **verwerven van nieuwe kennis**, die je kan helpen om geld te verdienen? Dan kun je de kosten invullen bij het onderdeel 'Aftrekposten: studiekosten of andere scholingsuitgaven'.

Werkruimte thuis of elders

Er gelden strenge regels voor het aftrekken van kosten voor je werkruimte. Hieronder staan de belangrijkste. Meer informatie vind je in de toelichting van de Belastingdienst.

Werkruimte thuis Als je werkruimte thuis voldoet aan de zelfstandigheids (de ruimte moet in ieder geval een eigen ingang hebben, en je zou hem aan anderen kunnen verhuren) en als je bovendien over een soortgelijke werkruimte elders (bijvoorbeeld bij uw opdrachtgever) beschikt, dan is aftrek van kosten voor je werkruimte thuis alleen mogelijk als je meer dan 70% van je totale inkomen uit arbeid in de werkruimte thuis verdient. Als je elders geen soortgelijke werkruimte ter beschikking hebt en dus bent aangewezen op je werkruimte thuis, dan kan je kosten aftrekken als je meer dan 70% van je inkomen uit arbeid **in of vanuit** deze werkkamer verdient. Bovendien moet je dan aan de voorwaarde voldoen dat je 30% van dat inkomen **in** de werkruimte thuis verdient. Het lijkt erop dat de fiscus in het laatste geval bij musici accepteert dat 70% van de inkomsten verdiend moet zijn door 30% van de tijd (inkomen) in de werkkamer thuis door te brengen. Dit kan voorbereidingstijd of studietijd thuis zijn.

Bedrag van de aftrek Wanneer sprake is van een huurwoning mag een evenredig deel van de huur worden afgetrokken en een deel van de huurderslasten (bijvoorbeeld kosten voor energie, binnenschilderwerk).

In het geval van een eigen woning mag 4% van de waarde van het gedeelte dat als werkruimte wordt gebruikt, worden afgetrokken. Dit heeft wel andere fiscale consequenties; laat je daarover goed voorlichten als dit van toepassing is. Ook hier mogen de huurderslasten naar evenredigheid worden afgetrokken.

Persoonlijke verzorging

In principe aftrekbaar, maar alleen het werkelijk zakelijke deel. Dit zijn de kosten die uitgaan boven de gebruikelijke kosten voor privé-personen. Dit moet je kunnen aantonen, bewaar de bonnen!

Promotie- / publiciteitskosten

Volledig aftrekbaar. Bijvoorbeeld: kosten voor advertenties, druk- en kopieerwerk, website, demo's en promotie-CD's, expositiekosten, commissies betaald aan galeriers.

Sollicitatiekosten

De kosten van 'sollicitaties', proefspelen, voorzingen, audities en dergelijke zijn aftrekbaar. Bijvoorbeeld: reiskosten, porti en briefpapier.

Contributie vakbond

Volledig aftrekbaar.

Telefoon/fax

Abonnementskosten voor de telefoonlijn thuis is niet aftrekbaar. Gangbaar is de totale telefoonrekening, minus € 272,28 voor het privé-gebruik van de telefoon.

Eten en drinken i.v.m. werk

Aftrekbaar voor 73,5%.

Reiskosten

De werkgever mag een onbelaste vergoeding geven van 0,19 per kilometer. Ben je zelfstandige, dan kan je ook 0,19 per km opvoeren in de verlies- en winst-rekening. Als je al een vergoeding hebt ontvangen, moet je die aftrekken.

Kantoorartikelen

Kosten die je beroepshalve maakt voor agenda's, papier, port en dergelijke zijn aftrekbaar.

Rente

Alleen aftrekbaar bij een lening voor de aanschaf van apparatuur/instrumenten die je gebruikt voor je beroep.

Materiaalkosten

Kosten die je beroepshalve maakt bij de uitoefening van je beroep, zoals materialen, kleine gereedschappen, snaren, rieten zijn aftrekbaar.

Onderhoudskosten

Kosten die je maakt voor het onderhoud en reparatie aan gereedschappen, instrumenten en computers.

Kosten uitbesteden werk

Aftrekbaar zijn de kosten voor het inhuren van derden.

Administratiekosten

Aftrekbaar zijn de kosten voor de boekhouder.

Kosten schulden

Aftrekbaar zijn de gemaakte bankkosten en betaalde rente.

KUNSTENAARS@CO

Kunstenaars&CO stimuleert en ondersteunt kunstenaars bij het ontwikkelen van economische zelfstandigheid. Met cursussen en workshops, coaching, werkervaringsprojecten en de Cultuurlening. Zie voor meer informatie www.kunstenaarsenco.nl.

Deze handleiding kun je downloaden van www.kunstenaarsenco.nl, net als andere informatiebladen over de zakelijke kant van je beroep.

Aan de inhoud van deze handleiding kan je geen rechten ontlenen.

Vragen?

Vragen over je belastingaangifte?

Bel dan de BelastingTelefoon: 0800 - 0543

Of kijk op www.belastingdienst.nl

Handig zijn ook de belastinggidsen die je in de winkel kunt kopen, zoals die van Kluwer of Elsevier.

Voor specifieke kunstenaarsvragen kun je terecht bij:

De Kunstenaarslijn 0900 535 25 99 (10 ct. p/m)

maandag t/m vrijdag 09.30 tot 16.30 uur.

Of kijk op www.kunstenaarsenco.nl

Colofon

Deze handleiding komt voort uit een samenwerkingsverband tussen Kunstenaars&CO, FNV-KIEM, NTB en Kunstbond CNV.

De inhoud is aangeleverd door Carla Custers/Reken ErOp, Eloy Veldhuijzen en Greet van Aken.

Tekst: Maud Sauer, Kunstenaars&CO

Vormgeving: OSAGE

Februari 2010